

Bird Ringing Report
(1985-2004)

Επανευρέσεις Δακτυλιωμένων Πουλιών
(1985-2004)

T. Akriotis & G. Handrinos
Τ. Ακριώτης & Γ. Χανδρινός

Hellenic Bird Ringing Centre
Ελληνικό Κέντρο Δακτυλίωσης Πουλιών

ΓΕΝ 52

Εισαγωγή

Το Ελληνικό Πρόγραμμα Δακτυλίωσης Πουλιών ξεκίνησε το 1985, όταν για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκαν δαχτυλίδια με ελληνική διεύθυνση, ενώ το 1989 ιδρύθηκε το Ελληνικό Κέντρο Δακτυλίωσης Πουλιών (ΕΚΔΠ) με κύριο στόχο τη δακτυλίωση αλλά και γενικότερα την επιστημονική μελέτη των άγριων πουλιών. Δακτυλίωσεις είχαν γίνει στην Ελλάδα και πριν την ημερομηνία αυτή, κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970 με δαχτυλίδια από ξένα κέντρα δακτυλίωσης, αλλά έως τότε δεν υπήρχε κάποιος φορέας ειδικά αφιερωμένος στη διεξαγωγή δακτυλίωσεων, τη συλλογή δεδομένων για τις επανευρέσεις και τη ροή των πληροφοριών για τη δακτυλίωση και τις επανευρέσεις από και προς δακτυλιωτές, ευρέτες και άλλα κέντρα δακτυλίωσης. Συχνά τα δεδομένα των επανευρέσεων διοχετεύονταν προς το εξωτερικό μέσω της Δασικής Υπηρεσίας και τις αντίστοιχες Πρεσβείες της Ελλάδας ή αναφέρονταν απευθείας σε ξένα κέντρα δακτυλίωσης από υπαλλήλους της Δασικής Υπηρεσίας ή απλούς πολίτες με αυξημένη ευαισθησία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να χάνονται πολύτιμες πληροφορίες και να μην υπάρχει δυνατότητα για επαρκή έλεγχο της ακρίβειας των πληροφοριών.

Τα δαχτυλίδια του ΕΚΔΠ είναι χαραγμένα με τη διεύθυνση του Ζωολογικού Μουσείου του Πανεπιστημίου Αθηνών με λατινικούς χαρακτήρες: "Zoological Museum - Athens University" - στα περισσότερα σε συντομευμένη μορφή. Φέρουν επίσης ένα μοναδικό αριθμό "ταυτότητας" με έξι ή επτά ψηφία και γράμματα βάσει του οποίου κάθε δακτυλιωμένο πουλί αναγνωρίζεται ατομικά.

Κατά τα πρώτα χρόνια ήταν δραστήριοι ελάχιστοι δακτυλιωτές και το ετήσιο σύνολο ήταν μικρότερο των 3000 πουλιών μέχρι το 1993 (βλ. Πίνακα 1). Κατά τα επόμενα έτη ο αριθμός αυξήθηκε εκθετικά, ξεπερνώντας τα 10.000 πουλιά το χρόνο τα τελευταία χρόνια, με μέγιστο 18.727 το 2002. Η αύξηση οφειλόταν σε νέους δακτυλιωτές που ολοκλήρωσαν την εκπαίδευσή τους αλλά ακόμη περισσότερο σε δακτυλιωτές-επισκέπτες από το εξωτερικό που επισκέπτονταν τη χώρα μας τόσο για δακτυλίωση όσο και για εκπαίδευση νέων ελλήνων δακτυλιωτών. Ειδική αναφορά θα πρέπει να γίνει στην ομάδα Βέλγων δακτυλιωτών από το Βασιλικό Ινστιτούτο Φυσικών Επιστημών του Βελγίου, με επικεφαλής τον Didier Vangeluwe, η οποία έχει δακτυλίώσει το 50% έως 95% των πουλιών που δακτυλιώθηκαν στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία στην περιοχή του Δέλτα του Έβρου.

Τα είδη που δακτυλιώνονται σε μεγαλύτερους αριθμούς κατά τα τελευταία χρόνια περιλαμβάνουν είδη από τα γένη *Acrocephalus* και *Sylvia*, χελιδόνια, Κιτρινοσουσουράδες *Motacilla flava*, Ασημόγλαρους *Larus cachinnans* και παρυδάτια πουλιά τους γένους *Calidris*. Αυτό αντικατοπτρίζει την γεωγραφική κατανομή των περιοχών δακτυλίωσης και την εποχικότητα των δακτυλιωτικών δραστηριοτήτων, με τα περισσότερα πουλιά να δακτυλιώνονται σε υγροτοπικά συστήματα κατά τις περιόδους μετανάστευσης. Η δακτυλίωση νεοσσών, που έχει ιδιαίτερη σημασία

λόγω του ότι μόνο για τους νεοσσούς είναι γνωστή με βεβαιότητα η προέλευση του κάθε ατόμου, δεν έχει εφαρμοστεί στην ίδια κλίμακα και με την ίδια συχνότητα και έχει περιοριστεί σε είδη που φωλιάζουν αποικιακά, όπως ερωδιούς, Χουλιανομύτες *Platalea leucorodia* και γλάρους.

Η πιθανότητα επανεύρεσης για τα δαχτυλίδια του ΕΚΔΠ φαίνεται στον Πίνακα 2. Έχει υπολογιστεί για άτομα που δακτυλιώθηκαν έως και το 2001 και δεν περιλαμβάνει την αναγνώριση ατόμων με πρόσθετα σημάδια (χρωματιστά δαχτυλίδια κλπ.). Όπως είναι αναμενόμενο από τις αντίστοιχες τιμές άλλων κέντρων δακτυλίωσης, η μεγαλύτερη πιθανότητα επανεύρεσης εμφανίζεται σε μεγάλοςωμα είδη που παραμένουν στην Ευρώπη και τη Μεσόγειο (Μαυροκέφαλος Γλάρος *Larus melanocephalus*, Χουλιανομύτα) και η μικρότερη σε μικρά στρουθιόμορφα που διαχειμάζουν στην Αφρική νότια της Σαχάρας (π.χ. Θαμνοφυλλοσκόπος *Phylloscopus trochilus*, Βουρλοποταμίδα *Acrocephalus schoenobaenus*) και χελιδόνια (π.χ. Οχθοχελιδόνο *Riparia riparia*). Αν και αυτές οι τιμές βασίζονται σε μικρό αριθμό δακτυλιωμένων πουλιών και επανευρέσεων, σαφώς υποδεικνύουν εξαιρετικά χαμηλή πιθανότητα επανεύρεσης.

Με δεδομένο ότι η ίδρυση του ΕΚΔΠ ξεκίνησε ουσιαστικά από το μηδέν, μια από τις πρώτες προτεραιότητές μας ήταν να εντοπίσουμε, αρχειοθετήσουμε και, αρχότερα, να μηχανογραφήσουμε όλες τις επανευρέσεις πουλιών που είχαν δακτυλιωθεί σε άλλες χώρες και βρεθεί στην Ελλάδα. Ευτυχώς, αυτή η επίπονη και χρονοβόρος διαδικασία στηρίχτηκε στην αντίστοιχη προσπάθεια που ο ένας από εμάς (ΓΧ) είχε ξεκινήσει από πολύ παλιότερα. Αυτό το αρχικό σύνολο δεδομένων αντιστοιχούσε σε πάνω από τις μισές επανευρέσεις που υπήρχαν στα ξένα κέντρα δακτυλίωσης (και που σε σημαντικό ποσοστό δεν είχαν δημοσιευθεί). Περαιτέρω επανευρέσεις εστάλησαν από τη βάση δεδομένων του European Union for Bird Ringing (EURING) και από επιμέρους κέντρα δακτυλίωσης μετά από αίτησή μας.

Επομένως, οι επανευρέσεις που παρουσιάζονται εδώ προήλθαν από μια ποικιλία πηγών:

1. Επίσημα έντυπα αναφοράς άλλων κέντρων δακτυλίωσης,
2. Δεδομένα που παρελήφθησαν από τη βάση δεδομένων του EURING ή απευθείας από άλλα κέντρα δακτυλίωσης, κωδικοποιημένα τόσο σε κώδικα "1979" όσο και "2000" του EURING (βλ. κατωτέρω).
3. Βιβλιογραφικές πηγές, που περιλαμβάνουν ετήσιες εκθέσεις πεπραγμένων άλλων κέντρων δακτυλίωσης, δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά, βιβλία ορνιθολογικού περιεχομένου, και ποικίλες άλλες εκθέσεις και ελληνικά κυνηγετικά περιοδικά και εφημερίδες.

Ο συνολικός αριθμός επανευρέσεων που περιλαμβάνονται στο παρόν τεύχος είναι 2754, και αναφέρονται σε 2644 δακτυλιωμένα άτομα (μερικά με πολλαπλές επανευρέσεις). Από αυτά περίπου το ένα δέκατο (254 - 205 αντίστοιχα) αφορούν

σε ελληνικά δαχτυλίδια που τοποθετήθηκαν και επανευρέθηκαν κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο αριθμός αυτός είναι πολύ μικρός για την κλίμακα δραστηριοτήτων πολλών άλλων κέντρων δακτυλίωσης, στην ίδια τάξη μεγέθους με τα ετήσια σύνολα τα μεγαλύτερων κέντρων δακτυλίωσης της Ευρώπης.

Η γεωγραφική διασπορά των σημείων δακτυλίωσης για πουλιά που έχουν βρεθεί στην Ελλάδα και των σημείων επανεύρεσης για πουλιά που έχουν δακτυλιωθεί στην Ελλάδα απλώνεται μέχρι τη Δυτική και Νότιο Αφρική, την Ινδία, την κεντρική Σιβηρία και τις βόρειες ακτές της Ευρασίας (Σχήμα 1). Η κύρια συγκέντρωση των σημείων δακτυλίωσης για πουλιά που βρέθηκαν στην Ελλάδα είναι στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη και τις ακτές της Μαύρης Θάλασσας. Τόσο στο σύνολο των επανευρέσεων όσο και για κάθε ένα είδος χωριστά, η κατανομή των σημείων δακτυλίωσης επηρεάζεται όχι μόνο από την προέλευση των πληθυσμών άγριων πουλιών που περνούν από την Ελλάδα ή διαχειμάζουν εδώ αλλά και στην διαφορετική ένταση των δακτυλιωτικών δραστηριοτήτων σε διαφορετικές χώρες και για διαφορετικά είδη. Παρομοίως, τα σημεία επανεύρεσης για πουλιά που δακτυλιώθηκαν στην Ελλάδα δείχνουν ένα συνδυασμό του πού μετακινούνται τα πουλιά και του πού υπάρχει αυξημένη πιθανότητα επανεύρεσης, η δε τελευταία ποικίλει σημαντικά από χώρα σε χώρα και από είδος σε είδος.

Ο Πίνακας 3 δείχνει τον αριθμό των επανευρέσεων ανά είδος. Τα είδη με το μεγαλύτερο αριθμό επανευρέσεων είναι ο Πελαργός *Ciconia ciconia* (227 περιπτώσεις), ακολουθούμενος από το Μαυροκέφαλο Γλάρο (194) και τον Αετομάχο *Lanius collurio* (144). Μαζί με τον Αετομάχο, που μέχρι τη δεκαετία του 1980 ήταν κοινό θήραμα στην Ελλάδα, ένα μεγάλο ποσοστό από τις υπόλοιπες επανευρέσεις αφορούν επίσης σε θηρεύσιμα είδη, που έχουν αναφερθεί άμεσα ή έμμεσα από κυνηγούς. Για μερικά είδη, πολλές από τις επανευρέσεις αφορούν σε επανασυλλήψεις από δακτυλιωτές σε άλλες περιοχές (π.χ. είδη του γένους *Acrocephalus*).

Μεταξύ των πουλιών με ελληνικά δαχτυλίδια, τα τρία είδη με τις περισσότερες επανευρέσεις είναι ο Μαυροκέφαλος Γλάρος (71), η Χουλιανομύτα (23) και η Καλαμοποταμίδα *Acrocephalus scirpaceus* (23). Τα πρώτα δύο είδη περιλαμβάνουν πολλές επανευρέσεις με ανάγνωση πρόσθετων χρωματιστών δαχτυλιδιών ή με ανάγνωση του αριθμού του μεταλλικού δαχτυλιδιού με τηλεσκόπιο. Για την Καλαμοποταμίδα οι περισσότερες περιπτώσεις αφορούν σε επανασυλλήψεις από δακτυλιωτές σε άλλες χώρες.

Οι Πίνακες 4 και 5 δείχνουν τη μέση και τη μέγιστη απόσταση και τη μέση κατεύθυνση για τα πιο κοινά είδη. Οι Πελαργοί που έχουν δακτυλιωθεί στην Ελλάδα παρουσιάζουν κατά μέσο όρο τις μεγαλύτερες αποστάσεις μεταξύ σημείου δακτυλίωσης και επανεύρεσης. Οι δέκα Πελαργοί με τις μεγαλύτερες αποστάσεις φαίνονται στον Πίνακα 6, και πρόκειται σε όλες τις περιπτώσεις για άτομα που δακτυλιώθηκαν ως νεοσσοί και βρέθηκαν στην Νότιο Αφρική. Ο Πίνακας 7 δείχνει

τις δέκα μεγαλύτερες αποστάσεις για άλλα είδη. Αυτές περιλαμβάνουν πο-
κατηγορίες πουλιών (χήνες, γλαρόνια, θαλασσοπούλια κλπ.) με επανευρέσεις
προς τη δυτική και νότια Αφρική, τη Μαδαγασκάρη και τη Σιβηρία.

Οι δέκα ταχύτερες επανευρέσεις (Πίνακας 8) είναι όλες από πουλιά που δακτυ-
λήκαν στο εξωτερικό και βρέθηκαν στην Ελλάδα. Αν και η ακρίβεια των ση-
δακτυλίωσης και επανεύρεσης και των ημερομηνιών είναι κρίσιμης σημασίας
παρότι πολλές από τις περιπτώσεις που εμφανίζονται αφορούν σε παλαιές επο-
ρέσεις για τις οποίες επανέλεγχος δεν ήταν δυνατός, έτσι ώστε τα δεδομένα θα
πει να γίνουν δεκτά με κάποια επιφύλαξη, οι τιμές φαίνονται να είναι αρκετά ρε-
στικές. Η ταχύτερη επανεύρεση είναι μιας Κιτρινοσουσουράδας που κάλυψε 3
km/ημέρα κατά μέσο όρο σε μια μετακίνηση από τη Νιγηρία στην Κρήτη σε ο-
ημέρες.

Τα ρεκόρ μακροζωίας παρουσιάζονται μόνο για πουλιά με ελληνικά δαχτυλίδια
(Πίνακας 9). Η χρονική περίοδος που έχει μεσολαβήσει από τότε που ξεκίνησε η
χρήση των ελληνικών δαχτυλιδιών είναι ακόμη πολύ σύντομη για να εμφανιστούν
θεαματικά αποτελέσματα, ιδίως αν λάβει κανείς υπόψη του το μικρό αριθμό που-
λιών που δακτυλιώνονταν μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Ως τώρα το
ρεκόρ κατέχει ένας Μαυροκέφαλος Γλάρος που δακτυλιώθηκε το 1988 και ήτο
ακόμη ζωντανός όταν αναφέρθηκε τελευταία φορά το 2003.